

شیوه‌نامه توسعه و ترویج کتاب‌خوانی

معاونت فرهنگی

اداره کل آفرینش‌های فرهنگی

1404

به نام آفریدگار هستی بخش

کتاب یکی از ارزشمندترین فرآورده‌های بشری و گنجینه‌ی بزرگترین ثروت‌های بشر، یعنی دانش و تحقیق است.

«مقام معظم رهبری»

کتابخوانی، یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین راه‌های رشد و توسعه فردی، به ویژه در دوره کودکی و نوجوانی است. در این دوره، شخصیت و مهارت‌های کودکان و نوجوانان شکل می‌گیرد و کتابخوانی می‌تواند نقش بسزایی در این فرآیند ایفا کند. مرئیان به عنوان راهنمایان و هدایتگران آموزشی و تربیتی، با ایجاد فضایی متنوع برای مطالعه و استفاده از شیوه‌های نوین و کارآمد، می‌توانند انگیزه مطالعه را در کودکان و نوجوانان افزایش دهند. از سوی دیگر، خانواده‌ها با حمایت و همراهی خود، می‌توانند نقش مهمی در ترویج فرهنگ کتابخوانی در بین فرزندان‌شان ایفا کنند و عشق به کتاب را به عنوان یک عادت ارزشمند در زندگی روزمره فرزندان‌شان نهادینه کنند. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، با درک این اهمیت، اقدام به برگزاری برنامه‌های متنوع کتابخوانی در سراسر کشور کرده است. در سال‌های اخیر، تمرکز این برنامه بر کتاب ارزشمند گلستان سعدی بود و اکنون با هدف ساختن بینش، بصیرت، دانایی و توانایی مخاطبان و استحکام بخشیدن به برنامه‌های سال‌های پیش و با توجه به اهمیت کتاب فاخر نهج البلاغه، افزون بر کتاب گلستان این کتاب نیز به عنوان یکی از محورهای اصلی برنامه‌ها در نظر گرفته شده است. این اثر گرانبها (نهج البلاغه)، که سرشار از آموزه‌های تربیتی و مبتنی بر اصول اساسی دینی است، می‌تواند آگاهی‌بخش و هدایتگر نسل جوان در مسیر زندگی باشد. این شیوه نامه، به منظور تبیین اهداف، برنامه‌ها و نحوه اجرای این پویاها و برنامه‌ها، با تاکید بر مشارکت عموم مخاطبان و خانواده‌ها، تدوین شده است."

هدف کلی:

ترویج، توسعه و تعمیق فرهنگ کتاب و کتابخوانی در میان کودکان، نوجوانان، مرئیان، خانواده‌ها و اولیای تربیتی.

اهداف فرعی:

- ارتقای سطح کمی و کیفی فعالیت کتابخوانی و امانت‌کتاب در مراکز فرهنگی هنری کانون در سراسر کشور
- تقویت فرهنگ مطالعه مستمر و عادت به کتابخوانی در محیط‌های آموزشی و فرهنگی
- بهره‌گیری از ظرفیت پویاها برای ترویجی برای افزایش مشارکت عمومی
- تقویت سواد خواندن از طریق تقویت مهارت‌های دیداری، شنیداری، گفتاری و خوانداری (خواندن با کیفیت)

مخاطبان:

- کودکان و نوجوانان؛
- مرئیان و کارشناسان مراکز فرهنگی هنری کانون؛
- خانواده‌ها و اولیای تربیتی؛
- عموم مردم؛

زمان:

- فرآیند اجرا: تیر 1404 تا خرداد 1405
- اجرای مهوراره: هفته کتاب و کتابخوانی 1404

برنامه‌ی توسعه و ترویج کتابخوانی دارای چهار بخش به شرح ذیل است:

- 1- باشگاه‌های کتابخوانی مراکز ویژه کودکان، نوجوانان و مربیان (با تمرکز بر کتاب نهج‌البلاغه)؛
- 2- رویداد ملی کتابال (ویژه اعضای باشگاه کتابخوانی پسران نوجوان)؛
- 3- پویش‌های ترویجی کتابخوانی؛
- 4- مهرواره‌ی هفته کتاب و کتابخوانی (ویژه برنامه‌های هفته کتاب و کتابخوانی)؛

نکات قابل توجه در طراحی و اجرای برنامه‌های کتاب‌محور:

- 1- بسترسازی مناسب و هنرمندانه با رویکرد نهج‌البلاغه (فضاسازی مراکز، استفاده بهینه از فضاهای فیزیکی) (پانل مراکز) اطلاع‌رسانی از طریق پلتفرم‌های دیجیتال و فضاهای مجازی به‌ویژه در بسترشاد، تشویق و ترغیب اعضا برای حضور و مشارکت در کارگاه‌ها و...؛
- 2- فراهم آوردن فرصت مشارکت کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه در کنار سایر اعضا در برنامه‌های کتاب‌محور (کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه اعم از نابینا/کم بینا، ناشنوا/کم شنوا و مشکلات جسمی حرکتی)؛
- 3- انتخاب شیوه‌های مؤثر و خلاق برای تقویت سواد خواندن در کودکان (تقویت مهارت‌های شنیداری، گفتاری، دیداری و روخوانی با کیفیت)؛
- 4- تدارک زمینه تعامل مراکز نزدیک به یکدیگر و طراحی برنامه‌های مشترک و جذاب کتاب‌محور خصوصاً برای نوجوانان؛
- 5- توجه به شاخص‌ها (افزایش تعداد اعضای فعال باشگاه، ارتقای مهارت‌های خواندن و نقد کتاب در اعضا، افزایش مشارکت خانواده‌ها در برنامه‌ها، افزایش تولید محتوای خلاقانه مرتبط با کتاب‌ها، ترویج عادت مطالعه مستمر در اعضا، گسترش حضور در پویش‌های ترویجی و...؛
- 6- برنامه‌ریزی و توجه مربیان به سیرمطالعاتی اعضا و تهیه پرونده مطالعاتی اعضای پایدار مرکز به تفکیک گروه سنی و جنسیت؛
- 7- توجه به ایام و مناسبت‌های دینی- مذهبی، ارزشی، ملی در انتخاب و معرفی کتاب‌های موجود در مراکز در طول سال؛
- 8- مستندسازی و نگهداری آثار اعضای کتاب‌خوان بر اساس فرآیند برنامه‌ریزی شده؛
- 9- مشارکت فعالانه در رویدادهای برنامه‌ریزی شده برای باشگاه‌های کتابخوانی نوجوان، رویداد ملی کتابال، پویش همگانی و ترویجی؛
- 10- طراحی و برنامه‌ریزی مناسب و مؤثر طرح‌های ترویجی و عمومی‌سازی در جهت جلب مشارکت خانواده‌ها، والدین اعضا، عموم مردم؛
- 11- ثبت دقیق گزارش برنامه‌ها و اقدامات انجام شده در سامانه ثبت گزارش ربیان و استان؛ از آن‌جا که بررسی عملکرد استان‌ها صرفاً از طریق بررسی گزارش‌های موجود در سامانه انجام می‌شود؛ تکمیل دقیق فرم‌های گزارش عملکرد و ثبت مستندات مربوطه مورد تأکید است.

1- باشگاه‌های کتاب‌خوانی مراکز ویژه کودکان، نوجوانان و مربیان

باشگاه‌های کتاب‌خوانی یکی از مهم‌ترین روش‌های ترویج، توسعه و تعمیق فرهنگ کتاب‌خوانی در مراکز کانون پرورش فکری است که طی سال‌های اخیر به آن توجه ویژه شده است. در باشگاه‌های کتاب‌خوانی این امکان فراهم می‌شود که مهارت‌های شنیداری، دیداری، گفتاری و خیال‌پردازی در اعضا تقویت شود، به تقویت روحیه‌ی پرسشگری و تحلیل انتقادی منجر گردد، در روابط فردی و اجتماعی اعضا و مربیان مؤثر واقع شود، فضای امن و دوستانه برای تعامل با کتاب در مخاطبان ایجاد گردد، اعضا درک درستی از مفاهیم اولیه و ثانویه مطالب بیابند، و از همه مهم‌تر در پرورش و علاقه مستمر به مطالعه نقش آفرین باشند.

هدف اصلی در ایجاد و تقویت باشگاه‌های کتاب‌خوانی نه تنها موارد مذکور که برای ایجاد نمودن شرایط لازم در جهت تقویت، رشد و پرورش کنش‌گری کودکان و نوجوانان در این حوزه است.

باشگاه‌های کتاب‌خوانی کانون در سه سطح کودک، نوجوان و مربیان تشکیل می‌شود.

****** تشکیل باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان در تابستان 1404 توسط مراکزی که طی دو سال گذشته اقدامی نداشته اند، ضروری است.

الف) باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک

جلسات باشگاه برای این رده‌ی سنی حضوری است و بر سواد خواندن، روان‌خوانی، درست خوانی و ادای درست کلمات، بلندخوانی و زیبا خواندن اشعار، درک مطلب و ترویج و معرفی کتاب در مرکز و مدرسه متمرکز است.

روان خواندن شامل سرعت، دقت و خواندن همراه با لحن درست است. بهترین روش برای به دست آوردن مهارت روان‌خوانی، بلند خواندن در جمع است. برگزاری جلساتی برای کتاب‌خوانی والدین و مربیان برای کودکان، خواندن کودکان بزرگ‌تر برای دوستان کوچک‌ترشان و جمع‌خوانی، از جمله برنامه‌هایی است که در تقویت مهارت خواندن مؤثر است.

ب) باشگاه‌های کتاب‌خوانی نوجوان

باشگاه‌های کتاب‌خوانی نوجوان، مکان‌هایی هستند که به منظور ترویج مطالعه و کتاب‌خوانی در بین نوجوانان ایجاد شده‌اند. این باشگاه‌ها معمولاً جلسات منظمی برگزار می‌کنند که در آن نوجوانان به بحث و تبادل نظر درباره کتاب‌ها می‌پردازند و مهارت‌های تفکر نقادانه خود را تقویت می‌کنند. ایجاد علاقه و انگیزه در نوجوانان برای مطالعه و کتاب خواندن به عنوان یک فعالیت لذت‌بخش، فراهم کردن محیطی امن و دوستانه برای نوجوانان، معرفی آثار و کتاب‌های برجسته فارسی و جهان و تشویق نوجوانان به تفکر عمیق‌تر درباره کتاب‌ها و ارائه دیدگاه‌ها از مهمترین اهداف در باشگاه‌های کتاب‌خوانی نوجوانان است که ضرورت دارد مراکز برنامه‌های فرآیندی و منظمی برای تحقق آن‌ها طراحی و اجرا نمایند.

ج) باشگاه مربیان کتاب‌خوان

این باشگاه در سال‌های گذشته مورد استقبال و توجه اکثر استان‌ها قرار گرفته و کارشناسان با نظارت دقیق توانستند این محفل را در بخش ستاد و مراکز ایجاد کنند. در ادامه این طرح، مربیان توانمند، خلاق و متخصص حوزه کتاب‌خوانی، به عضویت باشگاه مربیان کتاب‌خوان در می‌آیند. تعیین سیر مطالعاتی در راستای ارتقای حرفه‌ای، برگزاری نشست‌های تخصصی، نقد و بررسی کتاب با هدف

تقویت بینش و بصیرت معنوی از طریق مطالعه و طرح نقد صمیمانه کتاب در این باشگاه تعریف می‌شود. مسئولیت این بخش با کارشناس فرهنگی استان است.

2- رویداد ملی کتابال: (ویژه اعضای باشگاه کتابخوانی پسران)

رویداد ملی کتابال: (ویژه پسران)

"رویداد کنشگری اجتماعی در حوزه ترویج کتابخوانی برای پسران نوجوان"
رویداد ملی کتابال با همکاری جمعیت دختران ایران زمین، با هدف آماده سازی، توانمندسازی، بکارگیری و فعال نمودن ظرفیت نیروی انسانی پسران نوجوان (12 تا 18 سال) در جهت کنشگری اجتماعی پسران در موضوع ترویج فرهنگ کتابخوانی طراحی شده است. طول برگزاری پروژه 1 تا 30 مردادماه خواهد بود و مریدان هفته ای یک جلسه با گروه پسران برای هماهنگی و برنامه ریزی و اجرای پروژه کتابال نشست خواهند داشت.

فرآیند اجرا:

- 1- به این منظور مریدان باشگاه های کتابخوانی پسران نوجوان از تاریخ 16 تا 30 تیرماه 1404، با مراجعه به لینک ثبت نام <https://survey.porsline.ir/s/dSMAfsWI> در بخش تسهیلگران ثبت نام می نمایند و با ثبت نام مریدان در سایت امکان دسترسی به محتوای آموزشی و امکان شرکت در وبینارها برای مریدان فعال می‌شود و آموزش‌های تسهیلگری در حوزه کنشگری کتاب را به تدریج طی یکماه دریافت می‌کنند. آموزش در رویداد کتابال از جنس آموزش حین کنش است و علاوه بر استفاده از محتواها و فیلم‌ها در فرآیند اجرای پروژه با گروه پسران یادگیری و آموزش‌ها برای نوجوانان و مریدان تکمیل و تعمیق می‌شود.
- 2- سرگروه باشگاه (یک نفر از اعضای گروه که بناست مریدی با آن‌ها در این رویداد شرکت نماید) نیز لازم است در همین بازه زمانی ثبت نام (16-30 تیرماه) به لینک <https://survey.porsline.ir/s/lcol3XH6> مراجعه کرده و نام اعضای گروه را در بخش ثبت نام مجازی پسران، وارد نموده و گروه را نیز ثبت نام نماید و دسترسی به محتوای رویداد و فیلم‌های آموزشی برای نوجوانان هم فعال می‌شود و مورد پشتیبانی قرار می‌گیرند.
- 3- برگزاری جلسه معرفی رویداد کتابال و بیان سرفصل‌های آموزشی تسهیلگری در حوزه کنشگری کتاب به مریدان در تاریخ 28 تیرماه 1404 ساعت 13
- 4- از تاریخ 1 مرداد تا 30 مرداد مریدی با گروهش وارد فرآیند رویداد کتابال می‌شوند.

5- از ابتدای رویداد، برای تسهیل‌گران در طول زمان برگزاری رویداد، به تدریج محتواهای مورد نیاز و بسته پشتیبان تسهیل‌گران کتابال در گروه تسهیل‌گران کتابال بارگزاری شده و در دسترس مربیان قرار می‌گیرد. بسته پشتیبان، شامل راه‌نامه تسهیل‌گران، بسته ایده، بسته کتاب‌های پیشنهادی و بسته یخ‌شکن خواهد بود.

6- بنابراین تسهیل‌گران جهت استفاده از محتوای بسته پشتیبان، پس از ثبت نام در پرس لاین در یکی از این گروه‌ها عضو بشوند:

گروه ای‌تا

<https://eitaa.com/joinchat/324076789C3ab301328b>

گروه تلگرام

<https://t.me/+9KiB8Wk1T89IOTY0>

7- در طول برگزاری این رویداد ملی بناست هر گروه از پسران در کنار مربی، یک فعالیت عملی در جهت ترویج کتابخوانی انجام دهند. به این صورت که پس از دریافت محتواها و مطالعه راه‌نامه کتابال، از بسته 60 تایی ایده‌های کتابال، با هم فکری گروه، 1 مورد از ایده‌ها را انتخاب می‌کنند و در ادامه وارد فرایند برنامه‌ریزی، تقسیم کار و ... جهت اجرای یک فعالیت عملی ترویجی می‌گردند.

8- در نهایت مربیان، گزارش فعالیت گروه برای اجرای یک فعالیت ترویجی، شامل: گزارش و کلیپ را از 25 تا 30 مردادماه به آدرس id که در گروه گذاشته می‌شود و همچنین به اداره کل استان جهت داوری اولیه ارسال میکنند و به این ترتیب گروه‌ها وارد فرایند رقابت و داوری می‌گردند.

9- داوری آثار در استان مطابق فرم شماره 1 برای هر طرح

10- ارسال نتایج داوری استان طبق جدول سهمیه استانی و فرم شماره 1 (شاخص‌های داوری) تا 10 شهریورماه از طریق ftp به اداره کل آفرینش‌های فرهنگی برای ورود به رقابت ملی؛

11- تمام مربی‌ها و پسران عضو باشگاه شرکت‌کننده در رویداد، گواهی‌های مشترک کانون پرورش فکری، جمعیت دختران ایران زمین و نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور را با عنوان کنشگر کتاب دریافت می‌کنند. این گواهی‌ها بنا بر فعالیت گروه و بنابر استراتژی‌های چهارگانه کار داوطلبانه، با عناوین (خدمت‌رسانی در حوزه کتاب، مطالبه‌گری در حوزه کتاب، آگاهی‌بخشی در حوزه کتاب و هم‌چنین جمع‌آوری حمایت در حوزه کتاب) اهدا خواهد شد. هم‌چنین پسران در کنار مربیان، تجربه منحصر به فرد و لذت بخش از کنشگری اجتماعی و کار داوطلبانه پیدا خواهند کرد و خود را در مقام حلال مسائل فرهنگی اجتماعی خواهند دید و آن را تجربه خواهند کرد. به علاوه کار داوطلبانه تمام مهارت‌های زندگی (شامل مهارت راهبری، کارگروهی، همدلی، حل‌مساله و ...) را در اعضا تقویت می‌کند.

12- سهمیه‌ی استان برای ارسال برگزیدگان رویداد کتابال به ازای هر 10 گروه، معرفی یک گروه برگزیده به ستاد است.

فرم شماره 1- شاخص‌های داوری گروه‌های شرکت‌کننده در رویداد کتابال		
نام و نام خانوادگی تسهیلگر	نام گروه	شهر/روستا
نام و نام خانوادگی داوران	تاریخ	مجموع امتیاز

ملاحظات	نمره دهی						شاخص‌های ارزیابی گروه‌های کتابال
	5	4	3	2	1	0	
							تعریف درست فرایند و مراحل انجام کار در گروه
							تشخیص زمان مورد نیاز برای هر مرحله از انجام کار در گروه
							مشخص کردن ظرفیت‌ها و توانایی‌های هر یک از اعضای گروه
							شناسایی منابع و ظرفیت‌های مورد نیاز برای انجام کار در گروه
							برنامه ریزی متناسب برای انجام فعالیت‌ها
							نوآوری در روش‌های اجرای ایده
							مشارکت موثر همه اعضای گروه
							تلاش در جهت تطابق اجرای ایده با اقتضائات بومی و محلی
							میزان پایداری پروژه
							میزان اثرگذاری پروژه
							میزان جلب مشارکت افراد خارج از گروه در اجرا
							گستره جامعه مخاطب
							تحقق اهداف ترویجی کتاب

3- پویش‌های ترویجی

« برنامه‌ای جامع برای کودکان، نوجوانان، والدین و خانواده‌ها، عموم مردم »

پویش‌های ترویجی کتابخوانی، با هدف ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در بین عموم مردم، به ویژه کودکان، نوجوانان، والدین و خانواده‌ها، و با تمرکز بر مشارکت حداکثری اعضا و علاقه‌مندان، در مناسبت‌های مختلف برگزار می‌شود. این پویش‌ها، برنامه‌هایی جامع و جذاب برای آشنایی با کتاب‌های متنوع، تبادل نظر و تجربه در مورد کتاب‌ها و ایجاد فضایی شاد و پویا برای مطالعه و یادگیری است. اطلاع‌رسانی پویش‌ها در سطح عمومی و جذب مشارکت حداکثری عموم از اهداف اصلی پویش‌ها هستند که امیدواریم استان برنامه‌ریزی مناسبی برای تحقق آن داشته باشد. حضور فعال اعضای باشگاه‌های کتابخوانی در این پویش‌ها مورد تاکید است. هر استان، متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی خود، برنامه‌ریزی و اجرای این پویش‌ها را بر عهده خواهد داشت. زمان و جزئیات مربوط به هر پویش، در زمان مقتضی از سوی ستاد اعلام خواهد شد.

4- مهرواره‌ی هفته کتاب و کتابخوانی

این مهرواره، جشن ترویج کتابخوانی است که در استان‌ها هر ساله و همزمان در سراسر کشور در هفته کتاب و کتابخوانی اجرا می‌شود. در واقع مهرواره، بازتاب و نتیجه همه تلاش‌های کلیه مراکز فرهنگی هنری ثابت، سیار و پستی است که طی یک فرآیند یک ساله با برنامه‌ریزی و برنامه‌سازی ستاد کشوری و اجرایی نمودن استان‌ها به بار می‌نشیند.

برنامه‌های پیشنهادی جهت اجرا در مهرواره:

- تولی‌گری بخش کودک و نوجوان هفته کتاب و کتابخوانی (دعوت از سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با حوزه‌ی کتاب و ترویج خواندن به منظور گسترش دامنه‌ی برنامه‌ها و اطلاع‌رسانی‌ها به عنوان متولی این امر در سطح مراکز و استان
- برگزاری جشن‌های استانی جذاب و پر نشاط توسط ادارات کل استان و پوشش رسانه‌ای قوی و پخش زنده در شبکه‌های مجازی از جمله شبکه شاد استانی.
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تعاملی، برگزاری مناظره‌های زنده با حضور مربیان درباره نقش کتاب در رشد کودکان و نوجوانان، برگزاری نشست‌های پرسش و پاسخ و تبادل تجربیات مربیان.
- مبادله کتاب؛ در مراکز یا بخشی از نمایشگاه استان، ایجاد غرفه تبادل کتاب پیشنهاد می‌شود.
- برگزاری جشن و ویژه برنامه و نشست با موضوع کتاب و کتابخوانی با دعوت از نویسندگان، شاعران، اولیای تربیتی و فعالان حوزه کودک و نوجوان برای افزایش انگیزه و اعتبار مهرواره (نویسندگان بومی در الویت باشند).
- برگزاری مسابقات فرهنگی و ادبی و برگزاری نمایشگاه آثار و نمایش دستاوردهای کتاب محور.
- تقدیر از فعالان (والدین، خانواده‌ها و جامعه محلی) در پویش‌های ترویجی
- تقدیر از باشگاه‌های برتر و خلاق کودک و نوجوان و مربیان‌شان.
- تقدیر از برگزیدگان رویداد کتابال استانی (برگزیده شده‌گان 1403 و در صورت اعلام شدن 1404).
- تقدیر استانی از اعضا کتاب‌خوان.
- نشست‌های نهج‌البلاغه‌خوانی (حدیث‌خوانی، قصارخوانی، خطبه‌خوانی و نامه‌خوانی)، نشست‌های ترویجی و تخصصی
- شناسایی و تقدیر از مربیان کتاب‌خوان و مروّجان کتاب‌خوانی و والدین فعال در این عرصه (فعالان باشگاه مربیان کتاب‌خوان استان).
- رونمایی از منابع مطالعاتی و محصولات فرهنگی مرتبط با کتاب به ویژه در بخش تولیدات بومی محلی.
- هماهنگی با صداوسیما و رسانه‌های جمعی استان به منظور بازتاب برنامه‌ها و فعالیت‌های انجام‌شده